

Elżbieta Pohulak-Żołędowska

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

STAWKI PODATKÓW DOCHODOWYCH JAKO CZYNNIK ROZWOJU MŚP – KIERUNKI ZMIAN

1. Wstęp

Stawki podatkowe są istotnym narzędziem wpływania na wysokość obciążeń podatkowych. Wśród stawek stosowanych w podatkach można wyróżnić dwie podstawowe grupy. Są to stawki procentowe i kwotowe¹. Stawki kwotowe są na ogół stałe i niezależne od podstawy opodatkowania. Ponieważ nie ma zależności pomiędzy rozmiarem podstawy opodatkowania i wysokością podatku, nie są one często stosowane, szczególnie pośród podatków dochodowych.

Możliwość powiązania poziomu podatku z wysokością osiągniętych dochodów czy obrotów stwarzają stawki procentowe. Ta ich cecha sprawiła, iż znalazły szerokie zastosowanie w konstrukcjach podatków. Stawki procentowe podatków mogą być stałe (liniowe) i zmienne. Stawki stałe znalazły zastosowanie w podatkach zarówno obrotowych, jak i dochodowych, zwłaszcza w podatku od dochodów osób prawnych². Stawki zmienne zaś wykorzystywane są przede wszystkim w opodatkowaniu dochodu osób fizycznych. Podstawową zaletą stawek stałych jest prosta konstrukcja oraz stabilne obciążenie, niezależnie od poziomu osiąganego dochodu. Dzięki temu, że obciążenie nie zmienia się w miarę wzrostu dochodu, stawka liniowa może stwarzać motywację do zwiększania zysków.

¹ Zob. J. Sokołowski, *Zarządzanie przez podatki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 32.

² Inaczej nazywane proporcjonalnymi lub liniowymi.

2. Stawki proporcjonalne w opodatkowaniu dochodów z działalności gospodarczej

Stawki proporcjonalne w odniesieniu do podatków dochodowych są stosowane głównie w podatkach dochodowych od osób prawnych. Stawki proporcjonalne mają szereg zalet, ale mają też wady. Stawka proporcjonalna jest na ogół prosta w budowie, nie zniechęca, lecz mobilizuje, skoro zawsze pozostaje w tej samej proporcji do osiągniętych wyników. Można też założyć, że nisko lub przeciętnie ustalona wysokość stawki pozwoli na osiągnięcie celów gospodarczych i społecznych.

Za wadę proporcjonalnej stawki opodatkowania można uznać natomiast bezwzględną „równość”, tj. nieuwzględnienie w dostatecznym stopniu różnic w możliwości poszczególnych podatników oraz wielkość dochodów opodatkowanych przedsiębiorstw. Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że we współczesnych ustawodawstwach stawki proporcjonalne nie są jednolite. Mogą być one różne w zależności od rodzaju źródła osiągniętego dochodu, osoby podatnika itp., co umożliwi prowadzenie elastycznej polityki społecznej i gospodarczej.

Tabela 1. Stawki podatku dochodowego od osób prawnych w wybranych krajach w 2004 r.

Kraj	Stawka podatku	Uwagi
Dania	30%	–
Francja	33,3%, 15%	małe przedsiębiorstwa – 15% dla dochodu nie wyższego niż 38 112 euro, nadwyżka – stawka standardowa
Niemcy	25%	–
Irlandia	12,5%, 10%	10% dla rzemiosła i niektórych spółek strefy Shannon Airport
Włochy	34%, 19%	19% dla małych firm
Holandia	34,5%, 29%	29% dla dochodów do 22 689 euro, dochody wyższe w całości obejmuje stawka standardowa
Wielka Brytania	10%, 19%, 30%	stawki liniowe dla różnych poziomów dochodów
Polska	19%	–

Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, że w krajach Unii Europejskiej proporcjonalne stawki w podatkach dochodowych dotyczą przede wszystkim podatku od dochodów osób prawnych, dywidend oraz dochodowych podatków lokalnych. Jednakże obecnie coraz częściej zauważa się stosowanie stawek obniżonych dla przedsiębiorstw osiągających niższe dochody lub nawet wprowadzanie progresji (Francja dopiero w 2003 r. zrezygnowała z wyłącznego stosowania 33,33% stawki tego podatku). Można zauważyć tendencję do obniżania stawek podatku od dochodów osób prawnych. I nie jest to wyłącznie europejska tendencja.

3. Podatki progresywne w opodatkowaniu dochodów małych i średnich przedsiębiorstw

Podatek progresywny ma być odzwierciedleniem realizacji zasady równości. Taki właśnie podatek ma powodować sprawiedliwe obciążanie podatników. Z drugiej jednak strony progresja może powstrzymywać podatników przed zwiększaniem dochodu. W istocie – to właśnie najzamożniejsi mogą najwięcej oszczędzić, a tym samym inwestować³. Tymczasem progresywna skala podatkowa powoduje, że wzrost kwoty podatku jest więcej niż proporcjonalny w stosunku do wzrostu dochodu. Tak więc każdemu wzrostowi dochodu towarzyszy zmniejszenie motywacji do jego powiększania. Innym zagrożeniem, jakie niesie niekontrolowana progresja z nadmiernymi stawkami, jest możliwość hamowania inicjatyw gospodarczych i rozwój tzw. szarej strefy. Tym m.in. uzasadniono obniżkę maksymalnych stawek podatku dochodowego dokonaną w większości krajów OECD w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych⁴. Większość europejskich krajów stosuje jednak łagodniejszą formę progresji – progresję ciągłą, dodatkowo łagodząc jej przebieg kwotami wolnymi od podatku, ulgami i zwolnieniami.

W Holandii podatek dochodowy od osób fizycznych jest podatkiem progresywnym⁵. Stawki podatku od dochodów osób fizycznych w Holandii w roku 2003 objęły przedziały dochodu ujęte w tab. 2.

Tabela 2. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w Holandii w 2003 r.

Dochód (w euro)	Stawka podatku (w %)	Dochód (w euro)	Stawka podatku (w %)
Do 15 883	32,9	28 851-49 464	42
15 884-28 850	38,4	Powyżej 49 464	52

Źródło: *Taxation in the Netherlands 2003* – Ministry of Finance – www.minfin.nl.

Stawka 32,9% składa się z 1,7% podatku i z 31,2% składek na ubezpieczenia społeczne. Kolejna stawka 38,4% składa się z 7,2% podatku i 31,2% składki na ubezpieczenie społeczne, a stawki 42% i 52% składają się wyłącznie z podatku. Stawka w wysokości 15% (pierwsza stawka) i 20,5% (druga stawka) mają zastosowanie w stosunku do osób powyżej 65 roku życia nie płacących żadnych składek na ubezpieczenia społeczne⁶.

Z przedstawionych danych wynika, że stawki podatku od dochodu osób fizycznych w Holandii są stosunkowo wysokie. Rozwiązaniem szczególnie niekorzystnym dla małych i średnich przedsiębiorstw jest wysoka dolna granica progre-

³ P.M. Gaudement, J. Molinier, *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 2000, s. 537.

⁴ Zob. również J. Wyciśłok, *Reforma systemów podatkowych krajów członkowskich OECD oraz Unii Europejskiej oraz ich harmonizacja*, Videograf II, Katowice 2000, s. 59-60.

⁵ www.minfin.nl – Ministry of Finance – Netherlands.

⁶ *Taxation in the Netherlands 2003* – Ministry of Finance – www.mfin.nl, s. 29-30.

sji (dla najniższego progu dochodu). Małe przedsiębiorstwa osiągające nieduże zyski oddają 32,9% dochodu w formie podatku. Dla porównania: przedsiębiorstwa osiągające do 22 689 euro rocznego dochodu są objęte podatkiem od spółek w wysokości 29%. Nadwyżka dochodu opodatkowana jest 34,5% podatkiem. Osoby fizyczne osiągające wysokie dochody płacą nawet do 52% podatku. Takie rozwiązania nie sprzyjają rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw. Jest to obok duńskiego podatku dochodowego jedno z najwyższych obciążeń podatkowych pośród analizowanych podatków dochodowych.

Niemiecki podatek dochodowy od osób fizycznych jest wyliczony na podstawie formuły matematycznej⁷. Osoby fizyczne – rezydenci – są opodatkowane na podstawie progresywnej skali podatkowej: stawki podatku w latach 2001 i 2002 w poszczególnych przedziałach dochodu pokazano w tab. 3.

Tabela 3. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w Niemczech w latach 2001 i 2002

DM w 2000 r.	Stawka podatku (w %)	DM w 2001 r.	Stawka podatku (w %)
0-13 499	0,0	0-14 093	0,0
13 500-17 495	22,9-33,3	14 093-18 089	19,9-23,0
17 496-114 968	33,3-51	18 090-107 567	23,0-48,5
114 968 i więcej	51,0	107 567 i więcej	48,5

Źródło: www.germany-info.org, *Tax Information*.

Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w roku 2004 podano w tab. 4.

Tabela 4. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w Niemczech w 2004 r.

Stawka	Próg dochodu
0%	do 7663 euro
16-44%	7 664-52 151 euro
45%	ponad 52 152 euro

Źródło: www.worldwide-tax.com.

Reforma systemu podatkowego Niemiec, zapoczątkowana w 2001 r., zakłada zmiany stawek podatku dochodowego od osób fizycznych⁸. Zmniejszyła się również liczba przedziałów progresji. W roku 2004 kwota wolna od podatku wynosiła 7663 euro, a podstawowa stawka podatku wynosi 16-44% dla dochodu do 52 151 euro. Najwyższa stawka podatku również została obniżona – wynosi 45% w odniesieniu do dochodu przewyższającego 52 152 euro. W roku 2005 – ostatnim

⁷ www.germany-info.org, *Tax Information*.

⁸ www.bundesfinanzministerium.de/Steuer-und-Zoelle/Unsere-Steuerpolitik – Ministerium der Finanzen.

roku reformy – stawka najniższa będzie wynosić 15%, natomiast najwyższa – 42%. Przewidywane są specjalne udogodnienia dla spółek. Przedsiębiorstwa prowadzone przez osoby fizyczne oraz różne spółki otrzymają możliwość redukcji stawki dotyczącej dochodów z działalności gospodarczej; będzie ona ekwiwalentem podatku przemysłowego. W razie sprzedania przedsiębiorstwa lub jego likwidacji zagwarantowano ulgę podatkową w wysokości 51 200 euro, a pozostałe zyski kapitałowe będą opodatkowane według stawki wynoszącej połowę stawki przeciętnej.

Przedsiębiorstwa w Niemczech podlegają opodatkowaniu podatkami zarówno federalnymi, jak i lokalnymi. Otóż spółki prawa cywilnego, w których opodatkowaniu podlega osobisty dochód wspólników (podlegają oni podatkowi dochodowemu od osób fizycznych), są obowiązane do płacenia podatku przemysłowego. Podstawą opodatkowania w przypadku tego podatku jest dochód wykazany w zeznaniu podatkowym spółki. Wielkość ta jest przedmiotem pewnych powiększeń i potrąceń. Pozostały dochód jest mnożony lokalnym współczynnikiem (około 300-515%), ustalonym przez lokalne władze (może się różnić w zależności od miasta).

Podatek przemysłowy od dochodu jest nakładany według stawki progresywnej w wysokości do 5%. Podatek ten jest potrącany od podatku dochodowego jako wydatek – wynosi w przybliżeniu 15-20% odpowiedniego dochodu. Od 2001 r. podatek przemysłowy jest pobierany w standardowej formie. Podatek dochodowy jest pomniejszany o wielkość równą podstawie wymiaru podatku przemysłowego pomnożone przez 1,8. Podatek ten będzie w dalszym ciągu potrącany jako wydatek operacyjny⁹.

Małe i średnie przedsiębiorstwa w Niemczech nie podlegają żadnym szczególnym rozwiązaniom w zakresie stawki podatkowej. Planuje się jednak redukcje stawek dotyczących dochodów z działalności gospodarczej. Planowane posunięcia należy uznać za zgodne z polityką przyjętą we wszystkich krajach Unii.

W Grecji podatek dochodowy od osób fizycznych jest nakładany na dochód osób fizycznych zgodnie ze skalą podaną w tab. 5¹⁰:

Tabela 5. Skala podatku dochodowego od osób fizycznych w Grecji w 2004 r.

Dochód (w euro)	Stawka podatku (w %)
1-8 400	5
8 401-13 400	15
13 401-23 400	30
23 401	40

Źródło: www.worldwide-tax.com.

⁹ Niemcy zastosowali dodatkowe w stosunku do podatku dochodowego od osób fizycznych i od spółek obciążenie podatkiem solidarnościowym (na rzecz landów wschodnich) – w wysokości 5,5% łącznego należnego podatku.

¹⁰ www.lexmundi.org, *International Tax Deskbook – Chapter Greece*.

Na uwagę zasługuje przede wszystkim niska dolna granica progresji. Przedsiębiorstwa osiągające niewielkie zyski ponoszą stosunkowo niewielkie obciążenia podatkowe. Jest to szczególnie istotne dla przedsiębiorstw w początkowej fazie rozwoju, ponieważ pozwala na przeznaczenie większej części dochodów na inwestycje. Jest to również rozwiązanie korzystne dla małych i średnich przedsiębiorstw, prowadzących działalność na niewielką skalę, a więc osiągających niewielkie dochody.

W Irlandii podatek od dochodów osób fizycznych jest naliczany zgodnie z bardzo prostą, dwustopniową skalą progresywną¹¹. Stawki i przedziały dochodu przedstawiono w tab. 6.

Tabela 6. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w Irlandii 2004 r.

Status podatnika	Stawki podatku (w euro, w %)
Wolny/owdowiały (bez zależnych dzieci)	28 000 – 20, pozostałość – 42
Wolny/owdowiały (z zależnymi dziećmi)	32 000 – 20, pozostałość – 42
Małżeństwo (jeden małżonek posiada dochód)	37 000 – 20, pozostałość – 42
Małżeństwo (oboje posiadają dochód)	37 000 – 20, pozostałość – 42

Źródło: www.taxireland.ie.

Podatnicy z niskimi dochodami mogą być zwolnieni z podatku lub skorzystać z ulgi.

Tak skonstruowane stawki podatkowe są rozwiązaniem unikatowym w skali krajów Unii Europejskiej. Stawka podstawowa 20% oraz stawka 42% dla nadwyżki dochodu ponad określony próg bardzo upraszczają naliczanie i rozliczanie podatku dochodowego od osób fizycznych. Jest to rozwiązanie bardzo korzystne dla małych i średnich przedsiębiorstw, objętych stosunkowo niską stawką podatku (20% – ponieważ małe przedsiębiorstwa mogą nie osiągnąć dochodu, powyżej którego obowiązuje 42% stawka). Jednolitość stawek w odniesieniu do różnych poziomów dochodów powoduje, że system poboru podatku jest przejrzysty i prosty.

W Polsce małe i średnie przedsiębiorstwa są w większości podmiotami zorganizowanymi w formie osób fizycznych. Należy zauważyć, że na tle rozwiązań krajów Unii i OECD stawki tego podatku w Polsce nie należą do niskich. Szczególnie istotna w nich jest dolna i górna granica progresji.

Tabela 7. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce w 2004 r.

Podstawa obliczenia podatku (w zł)		Podatek wynosi
ponad	do	
	37 024	19% minus kwota zmniejszająca podatek 530 zł 08 gr
37 024	74 048	6 504 zł 48 gr + 30% od nadwyżki ponad 37 024 zł
74 048		17 611 zł 68 gr + 40% od nadwyżki ponad 74 048 zł

Źródło: Ministerstwo Finansów.

¹¹ www.taxireland.ie – *The Irish Taxation Institute*; www.taxup.com – *Doing Business in the Republic of Ireland*.

Małe przedsiębiorstwa nie osiągające wysokich dochodów oraz przedsiębiorstwa, które są w fazie rozruchu, podlegają z reguły opodatkowaniu pierwszą stawką skali. W Polsce jest to 19%, a w Wielkiej Brytanii, Japonii, USA 10%, we Francji 10,5%, w Grecji 5%. Niższa stawka podatku oznacza, że mniej dochodów przedsiębiorstwo odda fiskusowi. Oznacza to, że więcej pieniędzy będzie mogło przeznaczyć na rozwój. Niski dolny próg progresji sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości, zwłaszcza rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Polski dolny próg progresji nie jest szczególnie niski, jednak nie można uznać go za barierę rozwoju przedsiębiorstw. W Danii czy Holandii pierwsza stawka skali to ponad 30% dochodu. Również istotny dla małych i średnich przedsiębiorstw jest górny próg progresji. Wysokie stawki podatkowe dla wysokich dochodów mogą powodować próby ucieczki przed opodatkowaniem.

4. Podsumowanie

Elementem konstrukcji podatku o niebagatelnym wpływie na jego wysokość jest stawka podatkowa. Przedsiębiorstwa zaliczane do małych i średnich wykorzystują i skale progresywne, i stawki liniowe, w zależności od formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstwa. Dochody spółek – osób prawnych – obciążane są z reguły podatkiem proporcjonalnym. Zwykle zastosowanie ma jednorodna stawka, bez względu na rozmiar przedsiębiorstwa. Jednak coraz więcej państw, np. Irlandia, Wielka Brytania, Francja, stosuje stawkę obniżoną w stosunku do podstawowej, przeznaczoną dla dochodów małych i średnich przedsiębiorstw. Jest to rozwiązanie wspierające rozwój tej grupy podmiotów gospodarczych, ponieważ pozwala poprawić możliwości rozwoju firmy.

Małe i średnie przedsiębiorstwa są jednak najczęściej opodatkowane progresywnym podatkiem dochodowym. Najwięcej spośród tych podmiotów płaci podatek w wysokości dolnego progu progresji. Dla tych podmiotów gospodarczych istotne znaczenie ma więc wysokość dolnego oraz górnego progu progresji. Natomiast zbyt wysoki górny próg progresji może zniechęcać przedsiębiorców do ujawniania wysokich dochodów przedsiębiorstwa.

Podsumowując, należy stwierdzić, że stawki podatków dochodowych mogą mieć istotne znaczenie dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Ważne są przede wszystkim wysokość obciążeń, prostota naliczania i egzekwowania podatku oraz stałość systemu podatkowego. Korzystna wydaje się tendencja do upraszczania skal podatkowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa, stanowiące podstawę gospodarki wolnorynkowej, są jednocześnie podmiotami cechującymi się dużą wrażliwością na zmiany zachodzące w otoczeniu przedsiębiorstwa, szczególnie na zmiany w systemie podatkowym państwa. System podatkowy przyjazny małym i średnim przedsiębiorstwom powinien więc być stabilny, by umożliwić przedsiębiorstwom możliwość długofalowego planowania oraz długofalowy rozwój. Jed-

nocześnie stawki podatku powinny uwzględniać zdolność płatniczą podatnika i nie dyskryminować żadnej grupy dochodów.

Literatura

1. Gaudemet P.M., Molinier J., *Finanse publiczne*. PWE, Warszawa 2000.
2. Sokołowski J., *Zarządzanie przez podatki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
3. Wyciślok J., *Reforma systemów podatkowych krajów członkowskich OECD oraz Unii Europejskiej oraz ich harmonizacja*, Videograf II, Katowice 2000.
4. *Taxation in the Netherlands 2003* – Ministry of Finance – www.minfin.nl.
5. www.germany-info.org, *Tax Information*.
6. www.bundesfinanzministerium.de/Steuer-und-Zoelle/Unsere-Steuerpolitik – Ministerium der Finanzen.
7. www.taxireland.ie – The Irish Taxation Institute.
8. www.taxup.com – *Doing Business in the Republic of Ireland*.
9. www.worldwide-tax.com.

INCOME TAX RATES – A SIGNIFICANT FACTOR AFFECTING SMEs' DEVELOPMENT: DIRECTIONS OF THE CHANGE

Summary

Income tax rates have a special meaning for SMEs' development. The rates imposed onto the enterprise's income might define its investing ability. Along with the 21st century some important changes in tax systems began. For the income taxes the changes mean mainly „getting simpler”. As Irish or British experiences show the simplicity of income taxes brings good results in enterprises' development. Naturally the tax rate is only one of the elements having an influence on the process. In the article the author shows the tendencies in the income tax rates changes and analyzes their usefulness for SMEs' development.